

Ένα χρόνο μετά τη λειτουργία των πρώτων κλειστών προσφυγικών καταυλισμών που μοιάζουν με φυλακές, 22 οργανώσεις ζητούν μια περισσότερο ανθρώπινη προσέγγιση

20 Σεπτεμβρίου 2022

Πριν από ακριβώς ένα χρόνο, εγκαινιάστηκε στη Σάμο η πρώτη - χρηματοδοτούμενη από την Ε.Ε. – Κλειστή Ελεγχόμενη Δομή (ΚΕΔ) για αιτούντες/σες άσυλο στην Ελλάδα. Από την αρχή [εκφράστηκαν ανησυχίες](#), δεδομένου ότι οι διαμένοντες/ουσες υποβλήθηκαν σε [δυσανάλογους περιορισμούς στις μετακινήσεις](#) τους και σε μέτρα επιτήρησης που συνδέονται περισσότερο με ελέγχους φυλακής παρά με εγκαταστάσεις υποδοχής που φιλοξενούν και υποστηρίζουν άτομα που αιτούνται διεθνή προστασία. Ένα χρόνο αργότερα, με δύο παρόμοιες ΚΕΔ να λειτουργούν πλέον σε Λέρο και Κω, ενώ άλλες δύο ακόμη ΚΕΔ κατασκευάζονται σε Λέσβο και Χίο, οι οργανώσεις που έχουν δει τον αντίκτυπο, καλούν σε αναθεώρηση της συγκεκριμένης προσέγγισης.

[Το συνολικό αναμενόμενο κόστος για την κατασκευή και των πέντε ΚΕΔ ανέρχεται σε 260 εκατομμύρια ευρώ. Εν τω μεταξύ, η μέση απόσταση από τις πλησιέστερες πόλεις είναι 14 χιλιόμετρα](#), χωρίς πρόσβαση σε τακτικές, επαρκείς και οικονομικά προσιτές υπηρεσίες μεταφοράς. Αυτά τα κονδύλια της Ε.Ε. θα μπορούσαν αντ' αυτού να χρησιμοποιηθούν για τη φιλοξενία των ανθρώπων σε κατάλληλες συνθήκες που σέβονται την αξιοπρέπειά τους, εξασφαλίζουν την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη, τις ευκαιρίες απασχόλησης και προωθούν την ικανότητα των ανθρώπων να ενταχθούν στην κοινωνία. Υπάρχει πραγματικός κίνδυνος το μοντέλο αυτό να αναπαραχθεί τόσο στα σύνορα με την Τουρκία όσο και αλλού στην Ευρώπη. Είναι καιρός να αντιστραφεί αυτή η επιβλαβής τάση και αντ' αυτού, να οικοδομηθεί ένα λειτουργικό και ανθρώπινο ελληνικό και ευρωπαϊκό σύστημα άσυλου προς όσους/ες αναγκάζονται να διαφύγουν από τη χώρα τους.

[Η συνεχιζόμενη χρήση μέτρων περιορισμού](#), τόσο στα νησιά όσο και στην ηπειρωτική χώρα, υπονομεύει τις επανειλημμένες εκκλήσεις των οργανώσεων προς την ελληνικές και ευρωπαϊκές αρχές να επικεντρωθούν στην ένταξη. Το σχέδιο δράσης της Ε.Ε. για την ενσωμάτωση και την ένταξη αναφέρει ότι *«Η ενδυνάμωση τόσο των ατόμων με μεταναστευτικό υπόβαθρο όσο και των κοινοτήτων υποδοχής ώστε να συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία ενσωμάτωσης έχει ουσιαστική σημασία για την επίτευξη βιώσιμης και επιτυχημένης ενσωμάτωσης»*. Είναι καιρός η Ελλάδα και η Ε.Ε. να ευθυγραμμιστούν με αυτή την προσέγγιση.

Σε σύγκριση με τις υπερπλήρεις, υποβαθμισμένες και ανθυγιεινές δομές στις οποίες οι άνθρωποι αναγκάζονται να διαμένουν προηγούμενως, ορισμένες πτυχές των συνθηκών διαβίωσής τους έχουν πιθανόν βελτιωθεί. Ωστόσο, το κόστος στα δικαιώματα, την ελευθερία και την ευημερία των ανθρώπων είναι τεράστιο. Τα αυξημένα μέτρα ασφαλείας και ο περιορισμός των ελευθεριών είχε καταστροφικές επιπτώσεις στην ψυχική και σωματική ευεξία των διαμένοντων/ουσών στις ΚΕΔ, [πολλοί από τους οποίους αναφέρουν συμπτώματα κατάθλιψης, άγχους, ακόμη και αυτοκτονικότητας](#).

Οι κλειστές δομές βρίσκονται σε απομακρυσμένες περιοχές, μακριά από τις τοπικές κοινότητες, με 24ωρη παρακολούθηση και συρματοπλέγματα. Οι δομές αυτές, που μοιάζουν με φυλακές, αντιβαίνουν τις βασικές αρχές της Ευρωπαϊκής πολιτικής, όπως το σχέδιο δράσης της Ε.Ε. για την ενσωμάτωση και την ένταξη, με δυσανάλογα μεγάλη έμφαση στην αποτροπή, την απομόνωση και τον περιορισμό. Αντί να καλωσορίζουν και να υποστηρίζουν τους ανθρώπους να ξαναχτίσουν τη ζωή τους και να συμβάλουν στις νέες τους κοινότητες, οι αιτούντες/σες άσυλο απομονώνονται, υπόκεινται σε συνεχή επιτήρηση και έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες.

Σήμερα, οι οργανώσεις καλούν σε χρήση των συνοριακών δομών φιλοξενίας αιτούντων άσυλο, μόνο για την παροχή βοήθειας, την καταγραφή και την ταυτοποίηση των αιτούντων/ουσών άσυλο, έπειτα από την οποία οι άνθρωποι θα πρέπει να μεταφέρονται σε κατάλληλες, αξιοπρεπείς επιλογές

στέγασης που να διασφαλίζουν την ελεύθερη μετακίνησή τους. Η στέγαση στον αστικό ιστό, όταν υποστηρίζεται επαρκώς, είναι ο συντομότερος δρόμος για να ενταχθούν οι πρόσφυγες/ισσες στις τοπικές κοινωνίες και να συμβάλουν σε αυτές, σύμφωνα και με το σχέδιο δράσης της Ε.Ε. για την ενσωμάτωση και την ένταξη.

1. Συνθήκες που μοιάζουν με φυλακές στην ΚΕΔ Σάμου

Περιτριγυρισμένη από πολλαπλά συρματοπλέγματα, απομονωμένη οκτώ χιλιόμετρα από το Βαθύ, η ΚΕΔ Σάμου στεγάζει σήμερα περίπου 1.000 άνδρες, γυναίκες και παιδιά στη μια περιοχή που λειτουργεί. Δεν υπάρχει ασφαλής χώρος για τις γυναίκες, με ή χωρίς παιδιά, ή άλλες ευάλωτες ομάδες που χρειάζονται ειδικές συνθήκες υποδοχής, παρά την κοινή δήλωση των οργανώσεων προς το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου για το ζήτημα. Η κλειστή δομή με τα έντονα μέτρα ασφαλείας και τις αυστηρές συνθήκες εισόδου/εξόδου, δημιουργεί μια διάχυτη αίσθηση φυλάκισης στους διαμένοντες/ουσες:

«Μπορείς να μεις ή να βγεις μόνο μεταξύ 8 π.μ. και 8 μ.μ.. Υπάρχει ένα σημείο ελέγχου όπου ελέγχουν το τηλέφωνο, το πορτοφόλι, τις τσέπες - ακόμα και τις μικρές τσέπες των ρούχων ψάχνουν. Στη συνέχεια, όταν θέλεις να μεις μέσα πρέπει να περάσεις τρεις, τέσσερις πόρτες με δακτυλικά αποτυπώματα...». Mehdi, 23χρονος άνδρας από το Αφγανιστάν, Βαθύ, Σάμος, 2022.

Οι κλειστές και ελεγχόμενες δομές δεν αποτελούν ανθρώπινη ή αξιοπρεπή επιλογή υποδοχής για όσους/ες αιτούνται διεθνή προστασία. Οι περιορισμοί της ελευθερίας των ανθρώπων να εξέλθουν ή να εισέλθουν ελεύθερα στη δομή, μπορεί να ισοδυναμούν με *de facto* κράτηση και να οδηγούν σε παραβίαση του δικαιώματός τους στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή. Χωρίς κάρτα αιτούντος άσυλο (η οποία είναι απαραίτητη για την πρόσβαση στα συστήματα ασφαλείας του κέντρου), απαγορεύεται η έξοδος από τη δομή. Αυτό ισχύει για τους νεοαφιχθέντες/είσες μέχρι να εκδοθεί η κάρτα ασύλου, καθώς και για όσους/ες περιμένουν να ασκήσουν έφεση κατά αρνητικής απόφασης ή να υποβάλουν μεταγενέστερη αίτηση ασύλου.

Επιπλέον, οι αιτούντες/σες άσυλο είναι η μόνη πληθυσμιακή ομάδα που εξακολουθεί να υπόκειται σε υποχρεωτική καραντίνα COVID-19 με την άφιξη στην Ελλάδα για τουλάχιστον πέντε ημέρες. Η προσέγγιση αυτή δημιουργεί μια συνεχή αίσθηση περιορισμού. Σύμφωνα με την οργάνωση I Have Rights (IHR), η οποία παρέχει δωρεάν νομική υποστήριξη στη Σάμο, οι αιτούντες άσυλο κρατούνται κατά μέσο όρο 12 ημέρες μετά την ταυτοποίησή τους από την Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης. Επιπλέον, στο 6% των περιπτώσεων των ωφελούμενων της IHR, οι άνθρωποι κρατούνται για 25 ημέρες όπως αναφέρεται στο νόμο ή και περισσότερο, ακόμα και εάν έχουν ολοκληρωθεί οι διαδικασίες ταυτοποίησης, εγείροντας σοβαρές ανησυχίες για την επιβολή περιορισμών στη μετακίνηση. Η απόφαση αυτή ελήφθη από

Sahar Ghorishi/IRC

την Υπηρεσία Ασύλου με την αιτιολογία της αύξησης των αφίξεων στη Σάμο - παρόλο που αυτή τη στιγμή υπάρχουν περίπου 1,000 άτομα στη δομή, η οποία έχει χωρητικότητα για 2.040 άτομα.

Εντός της ΚΕΔ Σάμου, οι αιτούντες/σες άσυλο είναι «αόρατοι και ξεχασμένοι» από την κοινότητα, με [περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες και ευκαιρίες αλληλεπίδρασης με τον τοπικό πληθυσμό](#). Παράλληλα, μέχρι τη στιγμή που γράφεται η παρούσα έκθεση δεν υπάρχει διορισμένος/η γιατρός ΕΟΔΥ για τους διαμένοντες/ουσες. Παρότι μία γιατρός από το νοσοκομείο της Σάμου επισκέπτεται τη δομή δύο φορές την εβδομάδα, για να εντοπίζει τα άτομα με ευαλωτότητες, δεν παρέχει ιατρική φροντίδα. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα καλύπτουν το κενό αυτό, με μία κινητή μονάδα εντός της ΚΕΔ, τρεις φορές την εβδομάδα. Το 2022, το 42% των δικαιούχων της IHR πληρούσε τη νομική κατηγορία της ευαλωτότητας, με το 26% να είναι επιζώντες/σες βασανιστηρίων και το 12% επιζώντες/σες εμπορίας ανθρώπων. Μόνο το 33% των ευάλωτων αυτών ατόμων είχαν έρθει σε επαφή με τον ψυχολόγο του ΚΕΔ πριν από την πλήρη συνέντευξη ασύλου.

2. Οι πολιτικές περιορισμού έχουν καταστροφικό αντίκτυπο στην ψυχική υγεία των

Η παρατεταμένη διαμονή στις ΚΕΔ δημιουργεί τεράστιο άγχος και αβεβαιότητα στους αιτούντες/σες άσυλο που μένουν εκεί:

«Το να ζεις στον καταυλισμό (ΚΕΔ) είναι μια πολύ δύσκολη εμπειρία... Δεν θα έπρεπε καν να του δίνουν το όνομα "καταυλισμός"- κατά τη γνώμη μου είναι φυλακή - δεν υπάρχει καμία διαφορά..Όλοι είναι μέσα στο κοντέινερ - κανείς δεν βγαίνει έξω, όλοι πάσχουν από κατάθλιψη και νιώθουν άρρωστοι με κάποιο τρόπο - λόγω μοναξιάς, λόγω νομικού καθεστώτος και λόγω άλλων προβλημάτων που έχουν στη ζωή τους. Εμείς οι πρόσφυγες δεν είμαστε ένοχοι εγκληματίες, είμαστε άνθρωποι, ήρθαμε εδώ με ελπίδα Σομαλοί, Αφρικανοί, Αφγανοί, Άραβες - δεν έχει διαφορά, όλοι είμαστε στην ίδια κατάσταση». – Ο Mehdi περιγράφει τις συνθήκες στην ΚΕΔ- Σάμος, Μάιος 2022.

Οι ομάδες ψυχικής υγείας και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης της IRC εργάστηκαν στη Σάμο μεταξύ 2019-2022 και είδαν από πρώτο χέρι [τις επιζήμιες συνέπειες των ελληνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών περιορισμού](#). Η εστίαση στην κατασκευή τείχων και όχι στο καλωσόρισμα, συνέβαλε σε τεράστια αίσθηση απελπισίας και απόγνωσης μεταξύ των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων που είναι παγιδευμένοι στα ελληνικά νησιά. Τον τελευταίο χρόνο, το 91% των ατόμων που υποστηρίχθηκαν από το πρόγραμμα ψυχικής υγείας της IRC στη Σάμο παρουσίασαν συμπτώματα άγχους, το 87% συμπτώματα που σχετίζονται με την κατάθλιψη, ενώ ένα ανησυχητικό 41% εμφάνισε συμπτώματα αυτοκτονικότητας. Τα μοντέλα στέγασης που βασίζονται στους περιορισμούς έχουν καταστροφικές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων, οι οποίοι μπορεί να έχουν ήδη να αντιμετωπίσουν τραύματα που υπέστησαν στη χώρα τους και στο ταξίδι τους προς την Ελλάδα.

3. Έχει έρθει η ώρα για απαντήσεις από την ελληνική κυβέρνηση και την Ε.Ε.

Οι ελληνικές αρχές και οι αρχές της ΕΕ πρέπει να απομακρυνθούν από πολιτικές που βασίζονται στον περιορισμό και την αποτροπή. Αντ' αυτού, θα πρέπει να υιοθετήσουν συγκεκριμένα μέτρα για την προώθηση ενός βιώσιμου, αξιοπρεπούς συστήματος υποδοχής και ασύλου για όλους τους ανθρώπους που αναζητούν προστασία. **Προς την κατεύθυνση αυτή, εμείς, οι κάτωθι**

υπογράφουσες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, καλούμε το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να δώσουν συγκεκριμένες απαντήσεις στα ακόλουθα ζητήματα:

1. Εφόσον οι απαιτήσεις καραντίνας του COVID-19 έχουν αρθεί σε όλη την Ευρώπη, σε ποια βάση οι αιτούντες/σες άσυλο στη Σάμο και τη Λέσβο κρατούνται σε τμήμα καραντίνας κατά την άφιξή τους;
2. Πότε θα αρχίσουν να λειτουργούν οι προβλεπόμενοι χώροι φιλοξενίας για τις μόνες γυναίκες με τα παιδιά τους ή/και τα ασυνόδευτα παιδιά εντός των ΚΕΔ;
3. Ποιο είναι το χρονοδιάγραμμα και ποια συγκεκριμένα μέτρα έχουν ληφθεί για την εξασφάλιση επαρκούς και εξειδικευμένης στελέχωσης της Ιατρικής και Ψυχοκοινωνικής Μονάδας του ΕΟΔΥ εντός των ΚΕΔ;
4. Δεδομένου ότι οι τρέχουσες τάσεις στο άσυλο στην Ελλάδα δείχνουν ότι σε πολλούς διαμένοντες/ουσες των δομών θα χορηγηθεί διεθνής προστασία, ποια μέτρα έχουν ληφθεί για την καθιέρωση τρόπων ένταξης και πώς αξιολογείται ο αντίκτυπος της παρατεταμένης διαμονής σε συνθήκες φυλάκισης σε σχέση με τις προοπτικές ένταξης;
5. Συμφωνεί η Γενική Διεύθυνση Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων πως στοιχεία των ΚΕΔ είναι ασύμβατα με το σχέδιο δράσης για την ενσωμάτωση και την ένταξη; Για παράδειγμα, οι αιτούντες/σες άσυλο κρατούνται, παρόλο που το σχέδιο δράσης προτείνει αυτόνομες επιλογές στέγασης που μπορούν να επιταχύνουν τη διαδικασία ένταξης, ιδίως όταν συνδέονται με την έγκαιρη παροχή υποστήριξης για την ένταξη.
6. Ποια μέτρα μπορούν να παρθούν για να εξασφαλίσουν τη συμμόρφωση της Ελλάδας με την οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής και δικαίωμα στο άσυλο γενικότερα;
7. Δεδομένου ότι η Ε.Ε. έχει παράσχει υλική στήριξη για την κατασκευή και τη λειτουργία των ΚΕΔ και εποπτεύει τη χρήση των κονδυλίων της Ε.Ε. προς την Ελλάδα για τους σκοπούς αυτούς, ποια μέτρα θα λάμβανε η Επιτροπή για να καταστήσει την Ελλάδα υπεύθυνη για πιθανές παραβιάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε αυτές τις δομές;

Συνυπογράφουσες οργανώσεις

1. **Action for Women**
2. **ΑΡΣΙΣ Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων**
3. **Changemakers Lab**
4. **Choose Love**
5. **Διεθνής Αμνηστία**
6. **Διοτίμα - Κέντρο για τα έμφυλα δικαιώματα και την ισότητα**
7. **Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ)**
8. **Europe Must Act**
9. **Fenix Humanitarian Legal Aid**
10. **I HAVE RIGHTS (IHR)**
11. **International Rescue Committee**
12. **Ίριδα Κέντρο Γυναικών**
13. **Just Action**
14. **Lesvos Solidarity**
15. **Lighthouse Relief**
16. **Mobile Info Team**
17. **Northern Lights Aid**
18. **Refugees International**
19. **Refugee Legal Support (RLS)**
20. **Samos Advocacy Collective**
21. **Samos Volunteers**
22. **Συμβίωση-Σχολείο Πολιτικών Επιστημών, Δίκτυο Συμβουλίου της Ευρώπης**